

היום נלמד בעזרת ה':

סנהדרין דף פט

משנה: אין ממיתין אותו לא בבית דין שבעירו, ולא בבית דין שביבנה: ואפילו כשגלתה הסנהדרין ליבנה, סוכר רבי עקיבא שאין הורגים אותו שם, אלא מחכים ושומרים עליו עד ג' רגלים שיעלו לירושלים ללשכת הגזית, ואז יהרגוהו. והטעם כדי לפרסם הדבר כמו שכתוב "וכל העם ישמעו ויראו ולא יזידון עוד". אבל דעת רבי יהודה שאין מענים את דינו שיצטרך להמתין עד הרגל, אלא הורגים אותו מיד, וכותבים ושולחים לכל המקומות שאיש פלוני נתחייב במיתה בבית דין על שהורה נגד הסנהדרין. ובזה מתקיים הפסוק "וכל ישמעו ויראו".

גמרא: תנו רבנן: בכרייתא מבואר דברי רבי יהודה שהקשה ע לרבי עקיבא שכיון שכתוב בפסוק וכל העם ישמעו ויראו, ולא כתוב שיִראו ויִראו, על כרחך שאין צריכים כל העם להיות נמצאים במקום אלא כיוון שמפרסמים הדבר וכל העם שומעים מקיימים דין זה.

תנו רבנן ארבעה צריכין הכרזה: על הרבה הרוגי בית דין יש לפרסם הריגתם, והם המסית, בן סורר, זקן ממרא, ועדים זוממים. שבשלושה כתוב או "וכל העם" או "וכל ישראל" "ישמעו ויראו", ובעדים זוממים כיון שלא כל העם מעידים לא שייך בהם שכולם יראו, ולכך כתוב שם "והנשאים ישמעו ויראו".

משנה: נביא השקר המתנבא מה שלא שמע, ומה שלא נאמר לו: בשני נבואות שקר הללו מיתתו בחנק. אבל נביא שקיבל נבואה ולא ניבא אותה לעם, כגון יונה בן אמיתי. וכן מי שאינו שמזלזל ואינו שומע לדברי הנביא. וכן נביא שעבר על מה שהוא בעצמו נצטווה בנבואה, מיתתם בידי שמים. כמו שכתוב "אנכי אדרש מעמו".

המתנבא בשם עבודת כוכבים: מי שאומר דברי נבואה בשם עבודה זרה, אפילו אם אמר דברים נכונים וכגון שטימא את הטמא וטיהר את הטהור מיתתו בחנק.

הבא על אשת איש: מיד שנכנסה לרשות הבעל לנישואין וכגון שאביה מסר אותה לשלוחי הבעל, אפילו שהיא עדיין בדרך ולא נבעלה, דין מיתתו של מי שבא עליה,

היא בחנק כדין אשת איש, ולא כדין נערה המאורסה שמיתתה בסקילה. וכן דין זוממי בת כהן, מיתתם בחנק. שאמנם כל עדים שהעידו בשקר והזימו אותם מחייבים אותם באותה מיתה שרצו לחייב על ידי עדותם, בזוממי בת כהן הדין שונה ואין מחייבים אותם במיתה שזממו לעשות לבת כהן דהיינו בשריפה, אלא מיתתם כמו שזממו להמית את בועלה שהוא חנק. וכן בועלה של הבת כהן דינו שונה משאר הבועלים באיסור, שנידונים באותה מיתה של הנבעלת, ואילו הוא נידון בחנק.

גמרא: תנו רבנן: הברייתא מסכמת את הדינים של נביא, שיש בו שלשה אופנים שמיתתו בידי אדם, והם א. המתנבא מה שלא שמע. ב. והמתנבא מה שלא נאמר לו. ג. והמתנבא בשם עבודת כוכבים. ויש בו שלשה שמיתתו בידי שמים. והם, א. הכובש את נבואתו. ב. והמזלזל בדברי הנביא. ג. ונביא שעבר על דברי נבואתו.

מנהגי מילי אמר רב יהודה אמר רב: מה המקור לדינים אלו, שכתוב "אך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי" והכוונה שמתנבא מה שלא נאמר כלל לשום נביא. ובהמשך הפסוק כתוב ו"אשר לא צויתיו לדבר" ומשמע שרק לו לא צויתי אבל לחבירו צויתיו, וזה המתנבא מה שלא נאמר לו אלא לחבירו. ואחרי כתוב עוד "ואשר יזכר בשם אלהים אחרים" דהיינו המתנבא בשם עבודת כוכבים. ועונשם נלמד מהפסוק "ומת הנביא ההוא" וכל מקום שכתוב בתורה מיתה סתם, הכוונה לחנק. עוד כתוב "והיה האיש אשר לא ישמע אל דברי" דהיינו שמזלזל בדברי הנביא שאינו שומע בקולו. וכן אפשר לקרוא תיבה זו "לא ישמע" דהיינו כשהנביא לא משמיע את נבואתו, דהיינו הכובש את נבואתו. וכן ניתן לקרוא "לא ישמע אל דברי" שהכוונה שהנביא עצמו לא נשמע לנבואתו. ועונשם נלמד ממה שכתוב "אנכי אדרש מעמו" שהכוונה למיתה בידי שמים.

למדנו במשנה - המתנבא מה שלא שמע.

כגון צדקיה בן כנענה: שהיה אחד מנביאי השקר שביקש מהם אחאב שיתנבאו לו אם לעלות למלחמה על רמות גלעד, וכתוב שצדקיה עשה קרנו ברזל, והתנבא שבקרנים אלו יגנח את ארם ויכלם. אמנם אין זה שצדקיה לא שמע נבואה כלל, שהרי כתוב ששמע את רוחו של נבות ששלחו ה' להטעות את אחאב, כאילו שמע דברי נבואה. וכמו שכתוב "ויאמר ה' מי יפתה את אחאב ויעל ויפול ברמות גלעד, ויצא הרוח ויעמוד לפני ה', ויאמר אני אפתנו וכו' והייתי רוח שקר בפי כל נביאיו". ועל כל פנים היה לו לצדקיה בן כנענה להבין שזו נבואת שקר, כמו שאמר רבי

יצחק שאם כל הנביאים מתנבאים בלשון אחד הוא נביאות שקר. אבל אם התנבאו בלשון אחרת, ורק שתוכן הנביאות היא אחת, הנביאות היא אמיתית.

עובדיה אמר: ומצינו כן שעובדיה התנבא ואמר "זדון לבך השיאך", וירמיהו התנבא ואמר "תפלצתך השיא אותך זדון לבך", רואים שאף שתוכן הנבואה היה דומה אצל שניהם, מכל כיון שהיה בלשון אחר, הרי היא נבואת אמת. משא"כ אצל אחאב שכולם התנבאו בלשון אחת כמו שכתוב "הנה נא כל דברי הנביאים פה אחד טוב אל המלך".

קושיא: דלמא לא הוה ידע ליה להא דרבי יצחק: אולי צדקיה בן כנענה לא ידע את דברי ר' יצחק שאין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד, ולכן טעה שזו נבואת אמת. ומדוע שיענש על כך.

תירוץ: יהושפט הוה התם: יהושפט המלך שהיה שם אמר להם שזו נבואת שקר, בגלל שכולם מתנבאים בסגנון אחד. שהרי כתוב שיהושפט אמר כך "ויאמר יהושפט האין פה נביא לה' עוד ונדרשה מאותו". ואמר לו אחאב שהרי יש כאן ארבע מאות נביאים ומדוע נצטרך נביא נוסף. וענה לו יהושפט כך מקובלני מבית אבי אבא שאין שני נביאים מתנבאים בלשון אחד.

המתנבא מה שלא נאמר לו: ואפילו שנאמר לחבירו הוא בכלל נביא שקר, וכגון חנניה בן עזור ששמע את ירמיהו שהיה מתנבא בשוק העליון של ירושלים ואמר "כה אמר ה' צבקות הנני שובר את קשת עילם". וחנניה עשה קל וחומר שאם עילם שהיא רק באה לעזור לבבל כמלחמתם על ירושלים אמר הקדוש ברוך הוא שהוא שובר את קשת עילם, הבבלים שהם עצמם נלחמים ודאי שישברם ה', ולכך הלך לשוק התחתון של ירושלים ואמר "כה אמר ה' וכו' שברתי את עול מלך בבל".

קושיא: אמר ליה רב פפא לאביי: והרי חנניה לא התנבא גם מה שנאמר לחבירו, אלא דבר חדש, שהרי ירמיהו לא התנבא על בבל.

תירוץ: אמר ליה: כיון שניתן לדרוש דין קל וחומר, נחשב שאף נבואה זו נאמרה לחבירו.

המתנבא בשם עבודת כוכבים: מבארת הגמרא שהכוונה כגון נביאי הבעל. ואלו הם שחייבים עליהם מיתה בחנק.

הכובש את נבואתו: הגמ' מביאה את הנביאים שמיתתם בידי שמים, וכגון יונה בן אמיתי שלא רצה לנבא את מה שנצטוו לנבא.

והמוותר על דברי נביא: כגון חבירו של מיכה שכתוב "ואיש אחד מבני הנביאים אמר אל רעהו בדבר ה' הכני נא" והיה זה מיכיהו בן ימליה הנביא, שנתנבא על אחאב שיפול ביד ארם, כעונש על כך ששילח לשלום את בן הדד מלך ארם בשעה שנפל בידו, למרות שאמר לו הנביא מפי ה' שיהרוג אותו. ועשה הנביא סימן רע לאחאב בזה שאמר לחבירו בדבר ה' שיכה אותו "וימאן האיש להכותו". וכן כתוב "ויאמר לו יען אשר לא שמעת בקול ה' הנך הולך מאתי והכך האריה". והיה זה סימן שכשם שנענש האיש הזה על שלא הכהו כך יענש אחאב על שלא הכה את בן הדד.

ונביא שעבר על דברי עצמו: כגון עדו הנביא שמצינו שעבר על נבואת עצמו, שכתוב שאחרי שעדו ניבא לירבעם שיוולד יאשיהו ויזבח את כל כהני הכמות שמקטירים לעבודה זרה, ונתן מופת שהמזבח יקרע וישפך ממנו הדשן. ביקש ממנו ירבעם שיסעד עמו, ועדו אמר לו שקיבל בנבואה "כי כן צוה אותי בדבר ה' לאמור לא תאכל לחם ולא תשתה מים", דהיינו בכית אל. וכתוב שם שהיה שם נביא שקר זקן, שלאחר שהלך עדו מבית אל, רץ אחריו וביקשו לשוב עמו לבית אל ולסעוד עמו. וכשסירב עדו "ויאמר לו [הזקן] גם אני נביא כמוך ומלאך דבר אלי בדבר ה' לאמור השביהו אתך אל ביתך ויאכל לחם וישת מים, כחש [שיקר] לו". וכתוב "וישב אתו ויאכל לחם בביתו וישת מים" נמצא שעבר עדו על דברי עצמו ושמע בקול נביא השקר ואכל ושתה עמו. ונענש במיתה בידי שמים שכתוב "ויולך וימצאהו אריה בדרך וימתהו".

תני תני קמיה דרב חסדא: נביא שכובש את נבואתו לוקה.

קושיא: אמר ליה מאן דאכיל תמרי בארבלא לקי: כיצד יתחייב מלקות וכי מי שאוכל תמרים מתוך הכברה ילקה על כך, והרי לא קיבל על כך התראה.

תירוץ: אמר אביי חבריה נביאי: חבריו הנביאים. יודעים כמו שכתוב "כי לא יעשה ה' אלקים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים". ואין לומר שהבית דין של מעלה חזרו מהגזירה, שאם כן היו מודיעים אף לשאר הנביאים.

שאלה: **והא יונה דהדרי ביה ולא אודזעוהו:** שהרי אצל יונה הנביא שלבסוף נינוה לא נהפכה, ומשמע שכית דין של מעלה חזרו בהם, ואעפ"כ לא הודיעו ליונה על כך.

תשובה: **יונה, מעיקרא נינוה נהפכת אמרי ליה:** שנאמר לו ברוח הקודש שנינוה נהפכת, יש לזה משמעות גם לטובה, דהיינו שהם עתידים להפוך את מעשיהם לטובה, וכאשר הם חזרו בתשובה אמנם נתקיימה הנבואה. ויונה חשב שהכוונה לרעה שהעיר תתהפך ממש.

המוותר על דברי נביא: מבארת הגמ' שהטעם שנענש למות בידי שמים, ולא אומרים שאולי הוא לא יודע שזה נביא אמת, אלא חושב שהוא נביא שקר. או מפני שמדובר שהנביא נתן לו סימן שהוא נביא אמת. או שבמקום שמוחזק לנו שהוא נביא אמת אין להסתפק שעכשיו מנבא בשקר. שאם לא נאמר כן כיצד יצחק הסכים שאברהם אבינו יעקוד אותו, וכן סמכו כל ישראל לאלהיו הנביא להקריב קרבן בהר הכרמל, והרי הם עוברים איסור שמקריבים חוץ לירושלים. וודאי שהטעם שכיון שהם מוחזקים היה להם להאמין להם.

"ויהי אחר הדברים האלה והאלקים נסה את אברהם": הגמרא מפרש מה כוונת הפסוק **"אחר הדברים האלה"**, רבי יוחנן אמר בשם רבי יוסי בן זימרא שהכוונה אחר דבריו של שטן. שכתוב **"ויגדל הילד ויגמל ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק"**. ובא השטן ואמר לפני הקדוש ברוך הוא רבוננו של עולם זקן זה חננתו למאה שנה בפרי בטן. ומכל סעודה שעשה לא היה לו תור אחד או גוזל אחד להקריב לפניך. אמר לו הקדוש ברוך הוא והרי על מה שעשה אברהם את המשתה לא היה אלא בשביל בנו, ואף על פי כן אם אני יאמר לו זבח את בנך לפני, הוא מיד זובחו. ולכך אמר לו **"ויאמר קח נא את בנך"**.

אמר רבי שמעון בר אבא אין נא" אלא לשון בקשה: הגמרא מביאה לזה משל שהיה מלך שבכל המלחמות שנלחמו איתו היה לו גיבור אחד שמנצח את כולם, עד שנזדמנה לו מלחמה אחת שהיא קשה מכולם וביקש המלך מאותו גיבור שילחם עבורו גם במלחמה זו, כדי שלא יאמרו הבריות, שבמלחמות הראשונות לא היה בהם ממש. כך גם הקדוש ברוך הוא אמר לאברהם ניסיתך בכמה נסיונות ועמדת בכלם, עכשיו עמוד לי בנסיון זה, כדי שלא יאמרו שאין ממש בנסיונות הראשונים.

"את בנך": הגמרא דורשת את המשך הפסוקים, שכשהקדוש ברוך הוא אמר לו קח את בנך, אמר לו אברהם שני בנים יש לי ולא יזה מהם אתה מתכוון. אמר לו הקדוש

ברוך הוא "את יחידך". אמר לו אברהם שניהם יחידים, זה בן יחיד לאמו, וזה בן יחיד לאמו, אמר לו הקדוש ברוך הוא "אשר אהבת". אמר לו אברהם את שניהם אני אוהב. אמר לו הקדוש ברוך הוא "את יצחק". והטעם שלא אמר לו מיד שהכוונה ליצחק, כדי שלא תטרף דעתו עליו כשישמע פתאום שהוא מצווה להקריב את יצחק.

קדמו שטן לדרך: ואמר לאברהם מדוע הקדוש ברוך הוא מנסה אותך בדבר שיעיף אותך ויכרית את זרעך, והרי אתה תמיד חיזקת והחיית את כל באי העולם בדבריך, ועכשיו הוא בא לעיף אותך אמר לו אברהם "אני בתומי אלך". אמר לו השטן "הלא יראתך כסלתך" שלבסוף אתה מפסיד מכך שאתה הולך לשחוט את בנך, אמר לו אברהם שהצדיק אינו מפסיד מיראתו את ה'. כשראה השטן שאברהם אינו שומע לו, אמר לו שמעתי מאחורי הפרגוד "השה לעולה" ואין יצחק לעולה, אמר לו אברהם כך עונשו של בדאי שאפילו אמר אמת אין שומעין לו.

רבי לוי אמר: רבי לוי דרש את הפסוק "אחר הדברים האלה" שהכוונה אחר דבריו של ישמעאל ליצחק, שאמר לו ישמעאל ליצחק אני גדול ממך במצות, שהרי אתה מלת כשהייתה רק בן שמונת ימים, ואילו אני מלתי בן שלש עשרה שנה. אמר לו יצחק, אתה מתגאה באבר אחד שקיימת בו מצוה, אבל אני אפילו אם אומר לי הקדוש ברוך הוא זבח את עצמך לפני, אני גם כן יזבח. מיד "והאלקים נסה את אברהם".

תנו רבנן נביא שהדיח בסקילה: ככל שאר המסיתים לעבוד עבודה זרה. אמנם רבי שמעון אומר שעונשו בחנק. וכן מדיחי עיר הנדחת לעבוד עבודה זרה, עונשם בסקילה. ורבי שמעון אומר שעונשם בחנק.

שאלה: נביא שהדיח בסקילה, מאי טעמא דרבנן: מהיכן למדו חכמים שגם נביא שמסית בשם ה' לעבוד עבודה זרה שדינו בסקילה.

תשובה: אתיא "הדחה" "הדחה" ממסית: שנלמד בגזירה שווה משאר מסית, שבשניהם כתוב לשון "הדחה", שאצל נביא שמתנבא לעבוד עבודה זרה כתוב "להדיחך מן הדרך אשר צוה ה' אלקיך". וכמו כן אצל סתם בן אדם שמסית לעבוד עבודה זרה כתוב "כי ביקש להדיחך מעל ה' אלקיך". וכמו שמסית דינו בסקילה כך דין הנביא בסקילה.

ורבי שמעון "מיתה" כתיבא ביה: הטעם שלרבי שמעון מיתתו בחנק, משום שכתוב אצל נביא שהדיח "והנביא ההוא או חולם החלום ההוא יומת", וכשכתוב מיתה סתם אינה אלא חנק.

מדיחי עיר הנדחת בסקילה: כך דעת חכמים, ולמדו כן בגזירה שווה, שכתוב במדיחי עיר הנדחת "וידיחו את יושבי עירם" וגם בנביא המדיח וגם בסתם אדם שהסית את חבריו כתוב לשון הדחה, ולחכמים בכלום דינם בסקילה.

ורבי שמעון: למד שדין מדיחי עיר הנדחת הם כמו נביא שהדיח שדינו לפי רבי שמעון בחנק. והטעם שלא למד ממסית שדינו בסקילה, משום שגם נביא שהסית וגם מסיתי עיר הנדחת הם מדיחים את הרבים. ואע"פ שכאן הוא נביא שמסית, ועדיף ללמוד מהדיוט שמסית, סבר רבי שמעון שכיון שהוא מסית גם הנביא נחשב להדיוט.